

MARA MAGDA MAFTEI

*Cioran și utopia
„tinerei generații”*

Colecția: Biblioteca Contemporanul
Coperta: Florin Afloarei

Lector: Valentin Derevlean
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu

Editura Contemporanul
OP-22, CP-113, Sector 1, Bucuresti,
Cod 014780, România
Tel/Fax: 4021-2125692; 4021-3106618
E-mail: office@contemporanul.ro
www.contemporanul.ro

Anul apariției: 2011

Ediție Digitală

ISBN 978-606-8260-11-2

Copyright © 2011 Contemporanul

Mara Magda Maftei s-a născut la 4 martie 1977 în Galați.

A absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, București, specializarea limba și literatura engleză - limba și literatura franceză (1996-2000). Și-a continuat studiile superioare cu un Master în economie, specializarea *Economie și Globalizare*, în cadrul Academiei de Studii Economice din București (oct 2002 – feb 2004). În 2007, obține titlul de doctor în economie, în cadrul Academiei de Studii Economice din București, iar în 2009, titlul de doctor în filologie în cadrul Universității din București.

Actualmente, este doctorandă la Université de Paris la Sorbonne.

Petrece un stagiu de cercetare la New College, Oxford, Marea Britanie (2002) și un stagiu de cercetare la Universitatea Paris Dauphine, Franța (2007). În studenție autoarea a fost mai întâi redactor și apoi redactor-șef la revista *Excelsior Cultural* (supliment cultural al ziarului *România liberă*), iar din 2001 este colaborator la *Contemporanul, Viața românească, Steaua, Transilvania* etc.

Din 2001 până în prezent a ocupat pe rând postul de preparator, asistent și lector universitar în cadrul Academiei de Studii Economice din București.

Începând cu 2008, autoarea este membru asociat al centrului de cercetare CERACC – Université de Paris 3 Sorbonne la Nouvelle.

A publicat peste 100 de articole în reviste de specialitate internaționale și naționale și peste 70 de articole ca urmare a participării la colocvii naționale și internaționale.

De asemenea, a publicat până acum două cărți de specialitate în calitate de unic autor și este membru în proiecte de cercetare naționale și internaționale.

Este căsătorită din 2008 cu un profesor universitar francez și au împreună un copil. Își împarte timpul între Paris și București.

PREFAȚĂ

În instituția culturii contemporane traversăm, fără putință de tăgadă, un exercițiu de drastică și dramatică reasezare a codurilor de creație și de receptare. Momentul este impus, credem noi, de tot mai superficiala educare a judecăților de gust. Timpul actual al culturii este unul extrem de labil emoțional, consacrarea omului de cultură ținând din ce în ce mai mult de capacitatea lui de a fi manager al propriei creații și mai puțin instanță evaluabilă prin prisma și la nivelul artefactului. Autorul nu mai trece în spatele operei, căreia ar trebui să-i dea deplin credit spre a-l reprezenta; astăzi rolul autorului crește, el rămâne negustor și protector al propriei opere dincolo de etapa creației. Se adaugă la acest aspect și o dominantă de caracter a culturii române contemporane, vădită și prin numărul brusc mărit al istoriilor/pseudo-istoriilor literare ieșite în întâmpinarea publicului: dorința fermă de reasezare a valorilor, după o grilă actualizată pe tiparele momentului, când se cer imperativ abandonate vocile exegetice validate în timp și înlocuite cu noi analize socotite imparțiale prin simplul fapt că ar aparține unor actanți ai culturii care nu au experimentat momentele istoriei, sunt îndepărtați prin vârstă sau măcar prin formație de spațiile problematice ale culturii române, în sincronie și în diacronie.

Aceste câteva aserțiuni ne-au fost stârnite, *prin contrast*, de receptarea cărții Marei Magda Maftei. Mărturisim din capul locului că am fost impresionați de felul în care autoarea a decis să se raporteze, la nivelul discursului critic, la suportul exegetic consacrat (ne referim aici la nume-

roasele eseuri, monografii, studii critice, articole de specialitate elaborate de nume sonore ale culturii naționale sau europene, în marginea fenomenelor ideologice și culturale ce definesc mecanismele de evoluție și paradigma generației '30). Pornim periplusul nostru exegetic, contrar uzanțelor, tocmai de la analiza modului în care autoarea valorifică un foarte elegant corpus bibliografic, tocmai pentru că apreciem așezarea într-un plan privilegiat a **analizei făcute cu instrumente personale**, precum și focalizarea discursului asupra textelor de referință ale autorilor vizați. Mara Magda Maftei procedează la o atare abordare după ce și-a însușit, fără cusur, suportul teoretic, ideologic, etic și estetic, religios și socio-cultural pe care mizează în demersul ei evaluator. Cu alte cuvinte, deopotrivă structura și miza cercetării care fundamentează acest volum se sprijină pe o cultură sedimentată și rafinată îndelung, ce nu lasă loc de superficialități în judecățile elaborate. Autoarea pare a se fi emancipat de sub întreaga serie de angoase, supralicitări, carențe, animozități, mitizări și demitizări făcute în pripă de voci mai mult sau puțin avizate, preferând conduita cercetătorului meticolos, care nu își permite să citească „la mâna a doua” esențele tari și sensurile matriciale ale culturii și optează, implicit, pentru decodificarea și aprofundarea lor după un protocol personal.

Cu atât mai interesant ni s-a părut gestul acesta recuperator cu cât autoarea adastă asupra a două structuri identitare extrem de dinamice și predispuse, peste generații, la analize poliedrice: Cioran și generația '30 (și punctăm aici multiplele nuanțe conceptuale asupra cărora autoarea va stăruii periodic în lucrare: generația trăiristă, generația experiențialistă, tânăra generație).

Premisa lucrării pare să fie, la un prim nivel, preocuparea pentru stabilirea identității românești, cu pornire de la analiza paradigmei multiplu-semiotizante a generației tinere interbelice, dar mai ales cu accent asupra principului așezării împreună a unor oameni-spectacol, înghesuți identitar în cutumele unui palier istoric ce îi raporta sever la dimensiunea europeană a existenței.

Mara Magda Maftei a înțeles foarte bine că analiza lucidă și corectă a fenomenului cultural în genere nu se poate face fără racordarea la sistemul extra-cultural, socio-isto-

ric. Implicit, primul capitol al cărții (*Lumea românească în perioada 1918-1944*) este elaborat ca un posibil argument deopotrivă pentru clarificarea codurilor de receptare a scriitorilor vizați în contextul epocii, dar și pentru validarea substratului ideologic al constructului (cu o foarte pertinentă analiză a dihotomiei *democrație vs. autoritarism*).

Pe drept cuvânt autoarea își asumă riscul de a se concentra constant pe lămurirea noii epistemologii fundamentate de Nae Ionescu, inițial ușor în detrimentul personajului „central” al constructului exegetic. Nu trebuie să ne mire că o primă parte a lucrării ne propune un Cioran oarecum eclipsat de mentorul generației, autoarea fiind foarte abilă în compatibilizarea opiniilor despre sisteme și oameni. A înțelege perfect că, până la urmă, niciunul dintre exponenții „tinerei generații” nu și-ar fi împlinit menirea dacă nu ar fi existat acest reper matricial numit Nae Ionescu. Sub semnul lui se discută – cu textele pe masă! – problema României, problema identității generației și problema ființialului valid în cazul fiecărui membru al generației. („Toată literatura de specialitate este de acord că trecerea lui Nae Ionescu în 1933 de partea Gărzii de Fier a însemnat debutul înregimentării politice a generației interbelice. Eliade, Cioran, Ionescu, Noica s-au realizat, mulți au suferit o adevărată cădere în istorie (Eliade), în această încercare de *schimbare la față a României*. Cu excepția lui P. Comarnescu, E. Ionescu, M. Sebastian, H.H. Stahl, toți tinerii l-au urmat pe Nae Ionescu în dezgustul său față de rege și idolatria extremismului de dreapta. Tânăra generație era ortodoxistă și spiritualistă, iar misiunea ei așa-zis istorică era **scoaterea țării din statutul ei de anexă a marilor culturi**”). Invariabil, în vecinătatea unei astfel de afirmații gândul ne-a purtat spre textele „Predaniei” (ediție anastatică integrală), completată cu un *Îndreptar ortodox cu, de și despre Nae Ionescu* (Editura Deisis, 2001, datorată diac. Ioan Ică jr.).

Așezarea în epicentrul istoriei sau asumarea clivajelor pe care sistemul politic le generase este argumentată de autoare prin vocația generației *de a sta împreună într-o conduită coerentă*: însușirea treptelor de profunzime naeionesciene, fie că sunt cele care definesc națiunea ca o comunitate de iubire, fie că sunt atașamentele din 1933

față de Mișcarea Legionară sau atitudinile tranșante față de problema evreiască. Un demers privilegiat prin suplețea analizelor și formularea unor puncte de vedere bine conturate este cel legat de problema relației generației '30 cu legionarismul; nu puține sunt, în cultura română, luările de poziție privitoare la alianțele scriitorilor perioadei cu mecanismul incriminat, însă autoarea are răbdarea și curiozitatea să parcurgă până la rădăcină înțelegerea fenomenului și să elaboreze o serie întreagă de aserțiuni documentate cu privire la mulți dintre actanții generației în discuție. De remarcat este faptul că autoarea, aplecată asupra textelor lămuritoare, izbuțește să păstreze dreapta măsură în înțelegerea fenomenelor istorice și a mutațiilor ideologice, stabilind conexiuni și disocieri, reușind chiar, pe anumite secvențe, proiectarea – oarecum în regim de urgență – a unor întrebări retorice care, paradoxal, își așteaptă răspunsuri de la orice potențial cititor al operelor de referință ale lui Nae Ionescu, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu, Mircea Eliade, C. Noica, Mihail Sebastian ș.a.). Ne-am amintit, în acest context, aciditatea cu care discuta Petre Țuțea poziția lui Nae Ionescu în raport cu Corneliu Zelea Codreanu sau reacțiile defăimătoare din presă la adresa tinerilor forjați pe tiparele naționesciene (amintim un fragment elocvent, aparținându-i lui Oscar Lemnaru, publicat în „Facla”: „Oamenii culturii noastre – mă refer mai ales la generația tânără, atacată de cancerul confuziei, nu înțeleg nimic, nu știu nimic, pentru că n-au evoluat încă dincolo de goliciumea formelor. Toți oamenii acestei generații scriu versuri, se zbat, se complică, scriu jurnale, romane în care ridică propriile lor văicăreli la nivelul elementelor universale...(…) Da! Oamenii acestei generații (Noica, Eliade, Cioran, Cantacuzino – nu-i pot numi pe toți) au îmbrăcat haine orășenești dar nu noi, ci luate de la alții, care le-au lepădat, au vârat mâinile în buzunare, unde găsind hârtiile care au aparținut altora le-au citit conținutul, pe care de atunci îl repetă pe dinafară, numai pentru motivul unei mândrii deșarte.” Oscar Lemnaru, „*Mitul generației tinere*” sau *absurditatea unei epoci*, în „Facla”, XV, 1935, 7 august, nr. 1355, p. 2).

Începând cu cel de-al doilea capitol al lucrării – *Un Cioran doctrinar și idealist* –, la care se vor adăuga cap. 3

(*Relații privilegiate. Perioada românească*) și cap. 4 (*Cioran și generația lui în exil*), autoarea propune o analiză amplă, din perspectiva operei, nu atât a lui Cioran ca personalitate etern interpretabilă și predispusă la confecționarea unui lung șir de controverse în jurul spectacolului propriei vieți și vocații, cât mai degrabă asupra problemei **resurecției operei cioraniene**, *id est* asupra obligației cercetătorului contemporan de a relua la prima mână lectura discursului cultural și de a limpezi straturile de disonanțe interpretative, hiatus-urile de înțelegere dar mai ales locul pe care Cioran îl deține în cultura națională. Am fost plăcut surprinși să aflăm care e dilema de la care autoarea pornește și suntem total în asentimentul ei: „Cioran «beneficiază» astăzi de un adevărat proces de erodare, nu prin totalitatea operei sale într-o manieră directă, ci din cauza articolelor sale profasciste, prohitleriste, propagandiste și mai ales a textului său românesc, *Schimbarea la față a României*. Procesul vine din partea Occidentului. Discursul incriminatoriu este același. Aceeași informație răstălmăcită și rău interpretată. (...) Despre perioada sa românească, românii sunt cei mai avizați să incrimineze, mai ales în perfectă cunoștință de cauză a necesităților istorice. Tocmai din incapacitatea de înțelegere a acestui context se nasc erorile occidentale de interpretare a operei sale. Din punct de vedere doctrinar, cele două mari direcții, liberalismul și totalitarismul, fac adesea casă bună în scrierile cioraniene. Cioran ne-a obișnuit cu stilul său contradictoriu” (cap. *Totalitarism și liberalism în scrierile cioraniene*). Înțelegerea precară a mecanismelor creației filosofului, adesea subminată din interiorul culturii, îl mai plasează încă pe gânditorul robust sub un semn al fragmentarismului demitizant, făcându-l vulnerabil la imperativele recepției contemporane, cu atât mai mult cu cât subteranele ființei cioraniene, polisemice și spectaculoase, mai permit descoperiri și reasezări.

Identificările amărăciunii cioraniene și ale întregului corpus de reacții neconvenționale se fac nu din perspectiva filosofiei crude a nihil-ului ori pornind de la analize cronicești ale discursurilor filosofului, ci realizându-se un examen clinic al biografiei ideologice, așa cum poate ea fi recuperată și dezvăluită prin așchiile de conștiință pe care

Cioran a avut grijă să le strecoare în fiecare rând scris. Numeroase accente cad pe paginile în care Cioran își dezvăluie, fără echivoc, obiectivitatea în perceperea de sine ca aparținător al unei națiuni liliputane și autoarea are dreptate să revină, în repetate rânduri, asupra problemei neaoșismului cioranian ca reflex elaborat în urma ruperii sale violente de o națiune în care se simte prizonier (și ne referim aici la ruptura ideologică, nu doar la momentul exilului). Neasumându-și poncifele timpului său, Cioran s-a livrat cu onestitate unui prizonierat al sinelui în sine, cultura fiind, în fond, un refugiu major, fără să fi avut însă și dreptul de autoreglaj: cultura asumată era, pentru Cioran, o revanșă împotriva timpului istoric intolerant și mutilat etic, religios și estetic. Însă emanciparea cioraniană de toate „indeletnicirile” pseudo-culturale ale confrăților săi aflați pe muchia istoriei și ruperea vremelnică a oricărui lanț de vasalitate, marea plecare spre o matrice-surogat (Parisul), împovărează conștiința gânditorului.

Interesată de capacitatea lui Cioran de a se înscrie pe făgașul propus de formatorul generației, autoarea analizează în detaliu, pornind chiar de la textul cioranian și realizând paralelisme absolut pertinente, luările de poziție oscilante și, într-o secvență intitulată tocmai *Până unde este Cioran elevul fidel al lui Nae Ionescu* ajunge, pe bună dreptate, la concluzia că „Cioran era prea teribilist pentru a înțelege în întregime doctrina sufletească a lui Nae Ionescu. Putem spune că dintre toți elevii săi, chiar dacă la vremea respectivă s-au ferit să își arate afilierea, doar Vulcănescu și apoi Noica l-au urmat pe profesor”. Pe de altă parte, autoarea analizează atent rădăcinile constructului filosofic, asimilarea, prelucrarea și, adesea, îndepărtarea acestuia de reperele formatoare. Găsim în lucrare ample secvențe centrate pe gândirea unor Schopenhauer, Nietzsche, Keyserling, Spengler, Camus, adică tocmai numele de intersecție intelectuală definite ca atare de Cioran însuși. L-am adăuga aici și pe Otto Weininger, de la care Cioran preia conceptul „urii de sine”, forjat ca reflex al nihilismului și devenit terapie la ambii gânditori.

Ne-a bucurat puternica amprentă a obiectivității, autoarea nemenaajându-și deloc personalitatea în jurul căreia își elaborează cercetarea. Din contră, am regăsit o doză

de ironie dusă adesea până la sarcasm, dublată de o luciditate perceptivă atunci când în centrul de interes stau structuri ideatice de mare profunzime („Totul la Cioran este straniu. Dacă ar fi să ne referim la angajarea sa politică, aceasta rămâne la nivelul freneziei publicistice, el va fugi tot timpul de asumarea faptelor sale, dovadă stând în primul rând alegerea exilului în locul înregimentării în Garda de Fier. Fuga. Neasumarea responsabilității”; „...nu vom ști niciodată unde se oprește demagogia și unde începe adevărul în cazul lui Cioran sau dacă există adevăr în jubilațiile sale pesimiste în scris și atât de voioase în viața reală...”; „Cioran va adopta aceeași poziție până la moarte: și-a urât țara din dragoste. Freudiană atitudine!”). În mod firesc, ne-am amintit de *celălalt* Cioran, nostalgic și blând, așa cum îl relevă corespondența întreținută după plecarea în Franța, când, bunăoară, revolta cioraniană împotriva exageratei rusticități a poporului român este răsturnată și înlocuită cu o cumplită stare de dor. Elocvente ni se par, în acest sens, *Scrisorile către cei de acasă* ((Aurel Cioran, Arșavir Acterian, Jeni Acterian, Mircea Eliade, Gabriel Liiceanu, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, N. Tatu, Petru Manoliu), dar și *Caietul de la Talamanca* (Ibiza, 31 iulie-25 august 1966).

Remarcăm spontaneitatea atitudinilor critice și un dinamism aparte al realizării joncțiunilor între instrumentele de analiză uzitate: filosofia culturii, teoria discursului, epistemologie, tematologie, micro-episoade de dogmatică sau imagologie, ample secvențe de analiză socio-culturală și de teoria mentalităților, Mara Magda Maftai – autoare cu un condei intens încercat în jurnalismul cultural contemporan – preferând să își emancipeze demersul interpretativ de sub tutela oricăror sisteme-surogat de analiză. Reușește o cercetare originală de la un capăt la celălalt și considerăm că acesta poate fi instrumentarul exegetic care ar permite cu adevărat scoaterea multor paliere ale culturii române din latența sau izolarea la care sunt pe nedrept expuse de vocile criticii de specialitate actuale.